

Палата САНУ

The Palace of Serbian Academy of Sciences and Arts

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Историјска фотографија из 1930. године
Historical photograph, 1930.

Палата Српске академије наука и уметности једна је од лепших и репрезентативнијих зграда у целом Београду.

Саграђена је 1923–1924. године, према пројекту познатих српских архитеката Драгутина Ђорђевића и Андре Стевановића из 1912. године. Извођач радова била је радионица архитекте Матије Блеха из Прага, а декоративну пластику израдило је предузеће „Југман и Сунко“ из Загреба.

Краљевско-српска академија је основана законским актом 1. новембра 1886. године на традицијама Друштва српске словесности (1841–1864) и Српског ученог друштва (1864–1892). Године 1892. јој је промењен назив у Српска краљевска академија (СКА), а после

Другог светског рата добија данашње име Српска академија наука и уметности. На почетку су се у саставу Краљевско-српске академије налазиле четири стручне академије: Академија наука природних, Академија наука филозофских, Академија наука друштвених и Академија уметности. Под окриљем Академије су обављани многи значајни научни задаци и реализован је велики број пројеката од изузетног значаја за унапређивање научне мисли код Срба, а у њеним редовима су била многа истакнута имена српске, југословенске и светске научне мисли и уметничког стваралаштва. Међу члановима Академије били су и Димитриј Менделејејев, Иља Рјепин, Лав Толстој, Антонин Дворжак, Бенџамин Бритн, Хенри Мур...

Зграда је замишљена као монументални објекат са фасадама на три улице, великом површином основе и са четири нивоа, с обзиром на то да је мезанин накнадно унет у пројекат после рата. Стилски је решена у духу еклектицизма са елементима необарока и сецесије. Изразито репрезентативан облик дат је и свим декоративним елементима који украшавају фасаду.

Поклоном кнеза Михаила Обреновића, још 1886. године, Академији је уступљено земљиште за подизање сопствене зграде, али на остварење ове идеје се чекало још неко време. Крајем XIX века образован је фонд за подизање зграде за Српску краљевску академију.

Први пројекат израдио је архитекта Константин А. Јовановић 1900. године, али он није изведен због великих предрачунских трошкова, јер је првобитно зграда требало да буде заједничка са Музејом српске земље и Народном библиотеком. Ни други предлог истог архитекта из 1908. године није прихваћен, са прилично grubим образложењем дописног члана Академије професора архитекте Андре Стевановића да је сувише монотон, шаблонски и застарео и да је по хиљади пут поновљен „тип једног повећег бечког хотела“. Архитекта Јовановић је сматрао да је мишљење које је добио о пројекту увредљиво и прекинуо сарадњу са Академијом. Израда скица и планова је затим поверена архитекти Драгутину Ђорђевићу, ванредном професору Универзитета, који је урадио решење основе, у споразуму са архитектом Андром Стевановићем, који је пројектовао фасаде и компоновао и конструисао главно кубе, а сарађивао је и архитекта Милан Минић. Пројекат је био готов 1912. године, али су ратови омели изградњу палате те је завршена тек 1924. У пројекат су унете неке измене – уметнут је

Палата САНУ, општи изглед
The Palace of Serbian Academy of Sciences and Arts, general view

Детаљ бочне фасаде
Side fasade detail

један спрат изнад мезанина, а у таванском простору су предвиђени станови.

У свом писму Суду општине Београд од 14. априла 1930. године, секретар Академије Александар Белић наводи да је зграда изграђена од најбољег материјала и потпуно сигурна против пожара. Темељи су јој од бетона, прве три етажe су озидане најбољом циглом у малтеру од портлан цемента, а даље етажe циглом у обичном кречном малтеру. Све међуспратне таванице и сва премошћавања, као и венци и кровна конструкција израђени су од армираног бетона, а мањи кровови и кубе од гвожђа. И спољна и унутрашња обрада зграде је урађена уз употребу луксузних и квалитетних материјала – вештачког камена – гипса, бронзе, гвожђа и стакла у боји. Зграда је имала за своје време све најсавременије инсталације као што су топла и хладна вода, парно грајање, домаћа телеграфија, лифтове, вакуум апарате, телефоне и своју електричну централу.

Раскошне фасаде Српске академије наука и уметности су симетричне, са троделном поделом и у основи изведене по академским постулатима, али извесна модернизација се ишчитава у заобљеним угловима и полукружним еркерима. На главној фасади, која под утицајем сецесије има велике стаклене површине – вишedelне прозоре од којих су највећа три – у висини два горња спрата, богато декорисана, доминира средишњи ризалит са главним улазом. Секундарна пластика, из репертоара сецесије и необарока, креће се од флоралне орнаментике, гирланди и сецесијских маски доскулпторалних персонификација појединих научних области. Средишњи мотив атике главне фасаде представља скулптурална група *Богиња Ника која овенчава трговину и индустрију*. У угловима централног ризалита

у скулптуралне групе Жена са децом, које се једна од друге разликују по томе што једна женска фигура држи у руци луч, а друга голуба, а изнад угла зграде и дуж бочних фасада постављено је шест истих група дечјих фигура. Масивно кубе крунише целу зграду. И бочне фасаде су декорисане на сличан, али нешто суздржанији начин.

Свечана сала Академије је једна од значајнијих просторија у згради. Аутор пројекта ентеријера ове сале, као и других унутрашњих делова зграде, био је истакнути архитекта Григорије Самојлов, руски емигрант који је двадесетих година XX века својим плононим стваралаштвом допринео разради националног стила у нашој земљи у сарадњи са архитектом Ђорђем Смиљанићем. Радови на измени првобитног ентеријера зграде започети 1947, трајали су све до 1952. године, када је формиран и садашњи изглед свечане сале. Сала се састоји од партера, бине и галерије која је заједно са ложом за председника направљена касније. Целокупан третман сале: седишта, ламперије дуж зидова које су израђене од ораховине и стилизоване интарзијом, шуко декорација на осталим слободним зидним површинама, детаљи као што су светилке у виду грбова Краљевине, и ликовна остварења у лучним нишама „Наука“ Петра Лубарде и „Уметност“ Мила Милуновића, чине јединствену стилски обликовану целину и данас представљају један од ретких оригинално сачуваних ентеријера из послератног времена. У улазном ходнику су 2000. године изведени витражи према нацртима Бранка Миљуша, а према нацртима академика Младена Србиновића изведени су 2005.

године витражи на прозорима у свечаној сали и у фоајеу испред сале. Испред сале налази се пространо предворје са масивним мермерним стубовима, декоративном таваницом, уникатним намештајем, скулптуралним и ликовним делима, који заједно са Свечаном салом, али и другим сличним просторијама, ходницима, и фоајеима у згради САНУ представљају ентеријер високих естетских вредности.

У саставу САНУ, поред неколико одељења и института, делују и три установе од посебног културног значаја: Библиотека САНУ, Архив САНУ и Галерија САНУ.

Палата САНУ је утврђена за културно добро (Одлука о проглашењу, „Сл. лист града Београда“ бр. 26/92). Налази се у оквиру просторне културно-историјске целине од изузетног значаја „Подручје Кнез Михаилове улице“ (Одлука, „Сл.гласник СРС“ бр.14/79).

Литература

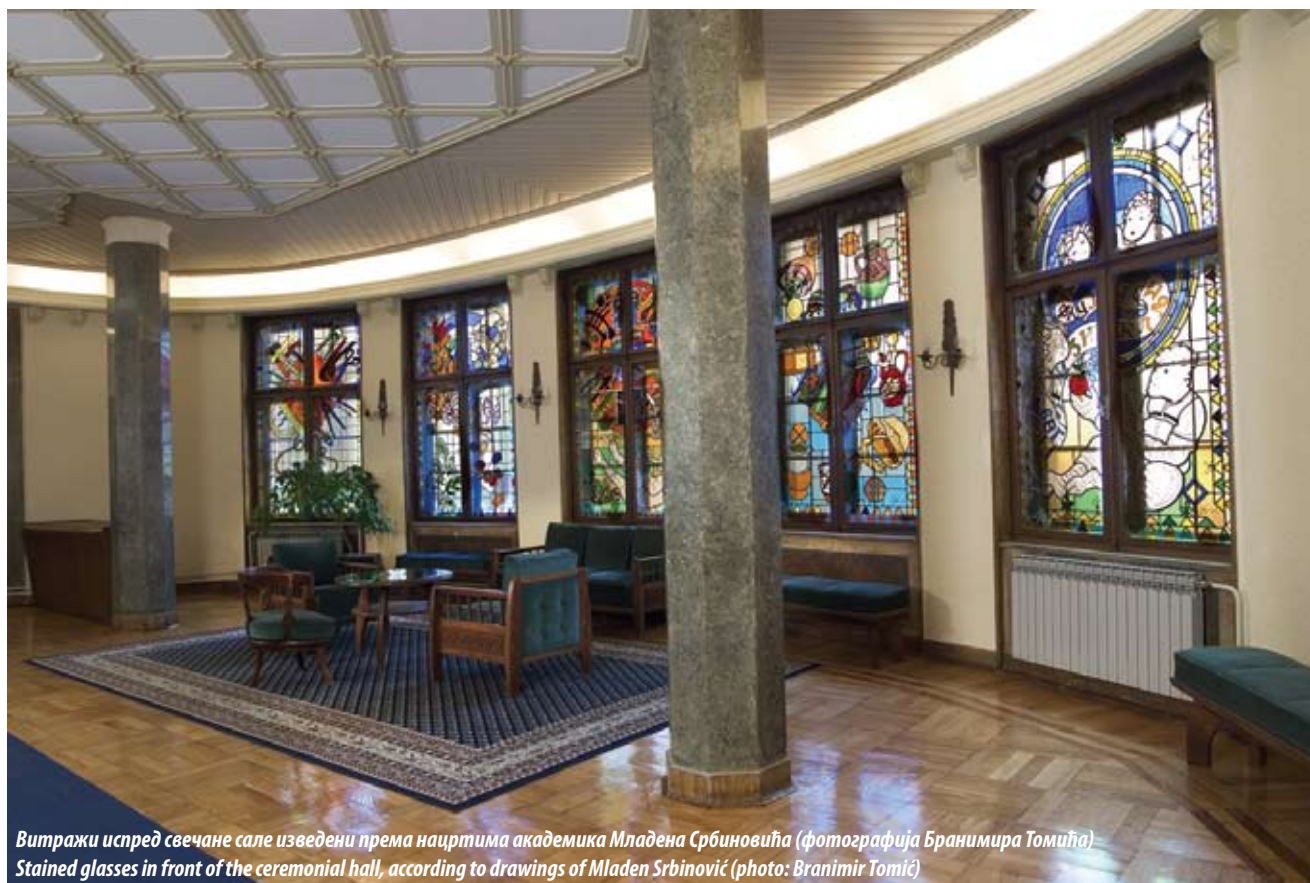
1. Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда
2. А. Кадивијевић, *Два тока српског архитектонског Ар Нувва: Интернационални и национални*, Наслеђе бр. 5, Завод за заштиту споменика културе града Београда, 2004.
3. Д. Ђурић-Замоло, *Градитељи Београда 1815–1914*, Београд: Музеј града Београда, 2009.
4. М. Павловић, *Девет деценија здања Српске академије наука и уметности*, Наслеђе бр. 16, Завод за заштиту споменика културе града Београда, 2015.

The Palace of Serbian Academy of Sciences and Arts

35 Knez Mihailova Street

Cultural property

Витражи испред свечане сале изведени према нацртима академика Младена Србиновића (фотографија Бранимира Томића)
Stained glasses in front of the ceremonial hall, according to drawings of Mladen Srbinović (photo: Branimir Tomić)

The palace of Serbian Academy of Sciences and Arts (SANU) is one of the most beautiful and representative buildings in all of Belgrade.

It was built in 1923–1924, by a project developed by famous Serbian architects, Dragutin Đorđević and Andra Stevanović, in 1912. The constructor was the workshop of the architect Matija Bleha from Prague, while the decorative plaster was made by “Jugman and Sunko” company from Zagreb.

The Royal-Serbian Academy was established by a legal act on 1 November 1886. on the tradition of the Serbian Education Society (1841–1864) and

Serbian Scholars Society (1864–1892). In 1892, its name was changed to Serbian Royal Academy (SKA), and it is after World War II that it received the current name – Serbian Academy of Sciences and Arts. In the beginning, the Royal-Serbian Academy included four professional academies: the Academy of Natural Sciences, the Academy of Philosophical Sciences, the Academy of Social Sciences and the Academy of Arts. Numerous significant scientific works have been realised under the auspices of the Academy, along with a numerous projects of exceptional significance for the promotion of scientific thought in Serbia. The Academy brought together

*Скулптурална група Жена са децом, детаљ фасаде
Sculptural group Woman with children, façade detail*

many prominent names of Serbian, Yugoslav and the world's scientific thought and artistic work – some of its members were distinguished men such as Dimitri Mendeleev, Ilya Repin, Leo Tolstoy, Antonin Dvorak, Benjamin Britten, Henry Moore...

The building was conceived as a monumental facility with facades overlooking three streets, a large surface area and four floors, as the mezzanine was subsequently incorporated into the project, after the War. The style demonstrates the manner of eclecticism, with elements of neo-baroque and Art nouveau. All decorative elements adorning the façade have the same representational form.

In 1886, the Academy was given land to construct its own building, as a gift of Prince Mihailo Obrenović, but it took some time before the idea could be realised. In late 19th century, a fund was established for constructing

the building for the Serbian Royal Academy.

The first project was developed in 1900 by the architect Konstantin A. Jovanović, but it was not realized due to large calculation expenses, since the building was primarily supposed to be shared with the Museum of Serbian Country and the National Library. Neither the second proposal from 1908, by the same architect was accepted, with a rather harsh explanation by a correspondent member of the Academy, the professor and architect Andra Stevanović, indicating the project was too monotonous, made by a cliché pattern and outdated, repeating the "typical form of a large Vienna hotel" for a thousandth time. Architect Jovanović found the opinion on his project insulting and terminated cooperation with the Academy. The development of sketches and plans was then assigned to architect Dragutin Đorđević, an associate University Professor, who designed the base plan of

Слике „Наука“ Петра Лубарде и „Уметност“ Мила Милуновића у свечаној сали (фотографија Бранимира Томића
Representations of „Science“ by Petar Lubarda and of „Art“ by Milo Mlunović in the ceremonial hall (photo: Branimir Tomić)

the building, in agreement with architect Andra Stevanović who designed the facades, outlined and constructed the main dome, and they were also assisted by architect Milan Minić. The project was finalized in 1912, but the wars stood in the way of construction, so it wasn't until 1924 that the palace was completed. There were slight changes made in the project – an additional floor was introduced above the mezzanine, with apartments being planned for the attic area.

In his letter to the Court of Belgrade Municipality from 14 April 1930, the Academy Secretary Aleksandar Belić indicates that the building was made out of the finest materials and entirely fire resistant. Its foundations are made of concrete, the first three floors are built out of the finest bricks, with Portland cement mortar, while higher floors include bricks with plain lime mortar. All floor construction, bridges, cornices and the roof construction are

made out of reinforced concrete, while the smaller roofs and a dome were made in iron. Both the external and the interior decorations are made using luxurious and high-quality materials – artificial stone, plaster, bronze, iron and coloured glass. The building had all modern installations of the time, such as hot and cold water, steam heating, domestic telegraphy, elevators, vacuum devices, telephones and its own central electricity station.

The lavish facades of the Serbian Academy of Sciences and Arts are symmetrical, divided into three sections and made in line with the academic principles, but certain modernization tendencies are reflected in the rounded corners and semicircular bay windows. The central projection with the main entrance accentuates the main façade, which influenced by Art nouveau is covered with large glass surfaces – the multi-component windows, three of them being the largest, with the height of two upper

richly decorated storeys. The secondary architectural plastics, from the Art nouveau and neo-baroque repertoire, ranges from floral ornaments, garlands and Art nouveau masks, to sculptural personification of certain scientific areas. The central motif of the attic façade is the sculptural segment *Goddess Nika crowning Trade and Industry with a wreath (coronet)*. The corners of the central projection include sculptural groups of Women with children, differing from one another by details – one female figure holds a torch in her hand, while the other holds a dove. Above the building corner and along the side facades, there are six same groups of children sculptures. A massive dome crowns the entire building. The side facades are decorated in a similar, but in slightly reduced manner.

The Academy's ceremonial hall is one of the most prominent rooms in the building. The interior design of this hall, as well as other interior segments of the building, were developed by an eminent architect Grigorije Samojlov, a Russian emigrant whose abundant work contributed to the development of a national style in our country in the 1920s, in cooperation with architect Đorđe Smiljanić. The works on redesigning the building's original interior started from 1947. until 1952, when the present appearance of the hall was formed. The hall consists of the parterre, the stage and a gallery, made subsequently together with a presidential loge. The entire hall decoration: the seats, the wood wall cladding, made out of walnut wood and stylized with intarsia technique, the stucco decoration on the remaining wall surfaces, details such as the lanterns shaped as the Kingdom's coat of arms, and the paintings placed in the arch segments – the "Science" by Petar Lubarda and "Art" by Milo Milunović, form a unique stylized entity, now being one of few originally preserved interiors from the post-war period. In 2000, stained glass decorations have been applied in the entrance hall, designed by Branko Miljuš, while stained glass windows from 2005. of the ceremonial hall and the lobby in front of the hall, were executed according to the drawings of academic painter Mladen Srbinović. In the front of the hall there is a spacious lobby with massive marble columns, decorative ceiling, unique furniture, sculptures and painting artwork. Together with the ceremonial hall, as well as other similar rooms, hallways and lobbies in the SANU building, they represent a unique interior of high aesthetic values.

Within institution of SANU, in addition to several departments and institutes, there are three more institutions of particular cultural importance operating in the building: SANU Library, SANU Archive and SANU Gallery.

The SANU Palace has been proclaimed a cultural property (Odluka, "Službeni list grada Beograda" No. 26/92). It is located within the cultural-historical area of exceptional significance "The area of Knez Mihailova Street" (Odluka, "Službeni glasnik SRS" No.14/79).

Детаљ ентеријера
Interior detail

Literature:

1. Documents of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade
2. A. Kadijević, *Dva toka srpskog arhitektonskog Ar Nuvoa: Internacionalni i nacionalni*, Nasleđe br. 5, Zavod za zaštitu spomenika culture grada Beograda, 2004.
3. D. Đurić-Zamolo, *Graditeljji Beograda 1815–1914*, Muzej grada Beograda, 2009.
4. M. Pavlović, *Devet decenija zdanja Srpske akademije nauka i umetnosti*, Nasleđe br. 16, Zavod za zaštitu spomenika culture grada Beograda, 2015.

Палата САНУ

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић, в.д. директора

Аутор: Бојана Ибрајтер Газибара

Лектура: Autocorrect, Радица Смиљковић

Превод: Autocorrect, Јована Ћирић

Гrafички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Birograf comp“ d.o.o.

Београд, 2018.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

Извор: локална база података COBISS.SR/NBS

СР - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

725.91(497.11)(036)

ИБРАЈТЕР Газибара, Бојана, 1976-

Палата САНУ = The Palace of Serbian Academy of Sciences and Arts /
[текст Бојана Ибрајтер Газибара ; превод Јована Ћирић ; фотографија
Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града
Београда = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade,
2018 (Београд : Birograf comp). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки
преузет из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. -
Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-89779-55-4

а) Београд - Палата САНУ - Водичи
COBISS.SR-ID 268563980

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

